Nr 62.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritilöner för präster; given Stockholms slott den 22 januari 1937.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden för den 9 oktober 1936 och den 22 januari 1937 vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster.

GUSTAF.

N. Quensel.

Förslag

till

Lag

om upphävande av 3 §[1] lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritilöner för präster.

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

---

[1] Senaste lydelse 1929 : 385.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållit inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 oktober 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Departementschefen, statsrådet Engberg anför:

Det prästerliga tjänstepensionsväsendet har blivit föremål för reglering först genom lagen den 9 december 1910 (nr 141, s. 35) om emeritilöner för präster. Genom denna lags 3 § anslogs för ändamålet ett årligt belopp av högst 500,000 kronor att utgå ur kyrkofonden, därvid för beloppets disposition stadgades vissa förutsättningar. Detta belopp har sedermera efter hand ökats och är enligt den lydelse sagda 3 § erhållit genom lag den 13 december 1929 (nr 385) bestämt till 1,000,000 kronor.

Anslagsbeloppets höjning år 1929 föranleddes dels av att samtidigt beviljades ett provisoriskt tilläggsbelopp till emeritilönerna, dels av att den för erhållande av emeritilön stadgade minimiåldern samtidigt sänktes, dels ock av att erfarenheten visat, att den dittillsvarande begränsningen av beloppet förhindrat tilldelande av emeritilön åt alla de prästmän, som önskade komma i åtnjutande därav.

Nu anförda skäl till höjning av maximibeloppet utvecklades i propositionen till 1929 års riksdag på följande sätt:

Det årliga belopp ur kyrkofonden, som står till förfogande för utdelande av emeritilöner, uppgår till 570,000 kronor. Detta belopp har visat sig vara otillräckligt för att medgiva beviljandet av emeritilön åt alla, som ansöka därom. Under ecklesiastikåret 1929—1930 finnas disponibla högst 97 emeritilöner för kyrkoherdar, högst 26 för komministrar och högst 25 för extra ordinarie präster. Härav hava tagits i anspråk respektive 97, 24 och 23 emeritilöner med ett sammanlagt grundbelopp av omkring 495,000 kronor. Vid beviljandet av nya emeritilöner för nämnda ecklesiastikår kunde endast 14 av 28 sökande kyrkoherdar erhålla emeritilön. För sökande komministrar och extra ordinarie präster har däremot hittills som regel funnits lediga rum.

För att tillgodose alla till emeritilön för närvarande berättigade präster, som önska komma i åtnjutande av dylik lön men hittills icke kunnat erhålla sådan, torde erfordras ett årligt belopp av omkring 75,000 kronor. Det föreslagna provisoriska tilläggsbeloppet medför i fråga om

de nuvarande emeriti en kostnadsökning av likaledes omkring 75,000 kronor om året. Till emeritilöner åt ordinarie präster i åldersläget 70—74 år bör beräknas cirka 250,000 kronor. Slutligen erfordras för förtidspensionering av präster under 65 år, respektive 60 år omkring 25,000 kronor. Totalkostnaden för den utsträckta pensioneringen kan således, om man frånser ökningen i dyrtidstillägg, beräknas till cirka 425,000 kronor. En förhöjning av det nuvarande emeritilöneanslaget 570,000 kronor till 1,000,000 kronor torde således vara tillräcklig för att tillgodose behovet under den närmaste framtiden.

1931 års prästlöneregleringssakkunniga föreslogo i sitt förslag till prästlönelag, att emeritilöneanslaget skulle höjas till 1,500,000 kronor. De sakkunniga, vilka tillika föreslogo en mindre höjning av emeritilönerna, anförde till stöd för sitt förslag om höjning av maximibeloppet för emeritilöner:

Under förutsättning, att oförändrat antal emeritilöner utgå, kan de sakkunnigas förslag beräknas medföra en utgiftsökning av omkring 25,000 kronor årligen. Till emeritilöner skulle alltså årligen erfordras 1,150,000 kronor. De sakkunniga, som anse det vara av vikt, att ingen präst, som uppnått den för erhållande av emeritilön stadgade åldern, mot sin vilja nödgas kvarstå i tjänsten och att skyldigheten att avgå alltid kan göras gällande, då anledning därtill föreligger, föreslå, i syfte att bereda tillgång till ett för alla fall tillräckligt antal emeritilöner, att det för sådana löner avsedda beloppet bestämmes till högst 1,500,000 kronor årligen.

I underdånig skrivelse den 1 september 1932, nr 24, har kyrkomötet, i anledning av en vid samma års kyrkomöte väckt motion om ökning av härförut omförmälda, ur kyrkofonden utgående anslag till emeritilöner för präster, anmält sig hava antagit ett av kyrkolagsutskottet upprättat förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i emeritilönelagen, enligt vilket förslag denna paragraf skulle erhålla följande avfattning:

Med iakttagande därav, att kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas samt att icke något år mer än en miljon tvåhundratusen kronor må användas till emeritilöner, bestämmer Konungen, huru tillgängliga medel skola, med hänsyn till olika klasser av tjänstinnehavare, uppdelas i lämpligt antal emeritilöner.

Över kyrkomötets skrivelse hava kammarkollegiet och statskontoret den 12 december 1933 avgivit gemensamt underdånigt utlåtande.

Sedermera har ytterligare utredning i frågan verkställts inom ecklesiastikdepartementet av tillkallad sakkunnig, kammarrådet Tom Wohlin, vilken med skrivelse den 30 juni 1936 överlämnat nytt förslag i ämnet. Över sistberörda förslag hava samtliga domkapitel och Stockholms stads konsistorium blivit hörda, varjämte kammarkollegiet och statskontoret den 24 juli 1936 i anledning av detta nya förslag åter avgivit underdånigt utlåtande i frågan.

Innan jag ingår på det av den sakkunnige framlagda nya förslaget och myndigheternas däröver avgivna yttranden, ber jag att få i korthet redogöra för den hittillsvarande dispositionen av det anslag, som enligt nu gällande bestämmelser må tagas i anspråk ur kyrkofonden för bestridande av de prästerliga emeritilönerna. Härvid tillåter jag mig till en början att återgiva följande, som kammarkollegiet och statskontoret i sitt utlåtande den 12 december 1933 därom anfört:

På grund av visst stadgat villkor för det för ändamålet anvisade beloppets disponerande och med hänsyn därtill att prästerskapet icke har skyldighet att erlägga avgifter för tjänstepensioners beredande föreligger icke någon rättighet för präst att vid viss ålder erhålla pension, varemot präst — under förutsättning bland annat att han utnämnts till innehavande tjänst efter dagen för emeritilönelagens utfärdande — har skyldighet, om så påfordras, att mot åtnjutande av emeritilön avgå från sin befattning. Huvudsakligen till följd härav har mottagandet av emeritilön hittills i regel varit frivilligt.

Med hänsyn till de i lagen stadgade förutsättningarna för det anvisade beloppets disponerande har beslutet om prästernas pensionerande trätt i verkställighet först efter hand. Enligt kungörelse den 26 november 1914 (nr 380) ställdes till förfogande 10 emeritilöner för extra ordinarie präster från och med ecklesiastikåret 1915—1916. Enligt kungörelse den 8 november 1918 (nr 863) medgavs att emeritilöner jämväl för ordinarie präster finge utgå från och med ecklesiastikåret 1920—1921. Genom Kungl. Maj:ts brev till statskontoret den 25 april 1919 förordnades, att antalet emeritilöner skulle vara för kyrkoherdar högst 50, för komministrar högst 12 och för extra ordinarie präster högst 20. Antalet emeritilöner har därefter gång efter annan ökats och är enligt nådigt brev den 11 april 1930 bestämt till högst 145 för kyrkoherdar, högst 45 för komministrar och högst 35 för extra ordinarie präster.

Vid de senaste fyra årens beslut om beviljande av emeritilöner har, såvitt angår kyrkoherdar, antalet till erhållande av sådan lön anmälda varit större än antalet av dem åt vilka emeritilön beviljades. Enligt vad ämbetsverken inhämtat uppgingo antalet anmälda kyrkoherdar, häri inberäknade de som på grund av sjukdom sökte emeritilön, och antalet tillsatta rum, år 1930 till respektive 58 och 55, år 1931 till respektive 30 och 16, år 1932 till respektive 35 och 22 samt år 1933 till respektive 35 och 29. Huruvida några av de sålunda anmälda befunnits icke uppfylla villkoren för erhållande av emeritilön och i sådant fall huru många undandrager sig ämbetsverkens bedömande. Beträffande däremot komministrarna och de extra ordinarie prästerna, hava de för dem avsedda emeritilönerummen icke under något av nämnda fyra år tagits fullständigt i anspråk. Av de 45 rummen för komministrar voro sålunda ovannämnda fyra år tillsatta respektive 36, 44, 36 och 44 och av de för extra ordinarie präster avsedda 35 rummen respektive 24, 27, 25 och 28. Vid flertalet tillsättningar fingo en eller ett par av de anmälda icke emeritilön sig tilldelad.

För ecklesiastikåret 1932—1933 utbetalades emeritilöner (inberäknat provisoriskt tilläggsbelopp) till ett sammanlagt belopp av 850,818 kronor 33 öre, vartill kommo dyrtidstillägg å sammanlagt 101,212 kronor, eller

tillhopa 952,030 kronor 33 öre. Dyrtidstillägget omfattas dock icke av den i 3 § emeritilönelagen gjorda begränsningen i det för emeritilöner anvisade beloppet.

Synnerligen många kyrkoherdar och komministrar kvarstå i tjänst, ehuru de uppnått pensionsåldern. Enligt 1933 års statskalender uppgick — frånräknat sådana präster som voro utsedda att den 1 maj 1933 tillträda emeritilön — antalet av de kyrkoherdar och komministrar, vilka under året fyllde 70 år eller mera och således uppnått den ålder, att de kunde den 1 maj 1934 avgå med pension, till följande:

kyrkoherdar . . . . . 158, varav 66 voro 75 år eller däröver,
komministrar . . . . . 25, » 9 » » » » »

Härav voro till innehavande tjänst utnämnda år 1911 eller senare:

kyrkoherdar . . . . . 47, varav 6 voro 75 år eller däröver,
komministrar . . . . . 8, varav ingen var 75 år eller däröver.

Av totalantalet ordinarie präster, som sålunda kunde den 1 maj 1934 komma i fråga till erhållande av emeritilön, utsågos under år 1933 till emeriti:

kyrkoherdar 27, varav 7 under året fyllde 75 år eller däröver,
komministrar 2, varav ingen under året fyllde 75 år eller däröver.

Av dessa sistnämnda präster voro till innehavande tjänst utnämnda år 1911 eller senare:

kyrkoherdar 14, varav 2 under året fyllde 75 år eller däröver,
komministrar 2, varav ingen under året fyllde 75 år eller däröver.

För beredande av emeritilöner åt det återstående antalet omförmälda präster, eller åt 131 kyrkoherdar och 23 komministrar, kunde beräknas erforderligt ett belopp av omkring 735,000 kronor.

Av tvenne av den sakkunnige gjorda sammanställningar av uppgifter för åren 1933—1936, vilka sammanställningar torde få såsom bilagor fogas till detta protokoll (Bil. A och B), framgår, hurusom vid fördelningen av emeritilöneanslaget ett större eller mindre antal präster alltjämt varje år måst överstå, ehuru de av domkapitlen föreslagits till erhållande av emeritilön. Upplysningsvis må här erinras om att jämlikt nådigt brev till statskontoret den 22 mars 1935 det fastställda emeritilöneanslaget numera är uppdelat i följande antal emeritilöner: till kyrkoherdar högst 147, till komministrar högst 45 samt till extra ordinarie präster högst 31.

Kammarkollegiet och statskontoret yttrade i sitt förutnämnda utlåtande den 12 december 1933 i själva sakfrågan följande:

Enligt det av kyrkomötet antagna lagförslaget skulle — under enahanda förutsättningar som förut — för beredande av emeritilöner åt präster ställas till förfogande ett belopp av högst 1,200,000 kronor årligen.

Tvivelsutan måste det — såsom 1931 års prästlöneregleringssakkunniga i sitt i kyrkolagsutskottets utlåtande åberopade anförande yttrat — vara av vikt, att ingen präst, som uppnått den för erhållande av emeritilön stadgade åldern, mot sin vilja nödgas kvarstå i tjänsten och att skyldigheten att avgå alltid kunde göras gällande, då anledning därtill förelåge. Det av kyrkomötet föreslagna tillägget av 200,000 kronor till det nuvarande beloppet — vilket tillägg synes kunna beräknas bereda tillgång till omkring 40 emeritilöner för kyrkoherdar utöver det nuvarande antalet — torde efter hittills vunnen erfarenhet kunna antagas komma att för en ej alltför kort tid framåt fylla behovet av emeritilöner för sådana präster, vilka själva önska avgå.

Om icke nedannämnda betänkligheter mot förslaget framställde sig, skulle ämbetsverken med hänsyn till vad i ärendet förekommit icke tveka att förorda att det av kyrkomötet antagna lagförslaget förelades riksdagen till godkännande och, om det bifölles, upphöjdes till lag.

Berörda betänkligheter sammanhänga med en av de förutsättningar, vid vilka enligt emeritilönelagen användandet av det till emeritilöner anvisade anslaget är och även enligt det antagna lagförslaget fortfarande skulle vara bundet.

Användandet av det anvisade anslagsbeloppet skall nämligen enligt 3 § emeritilönelagen äga rum med iakttagande därav »att kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas».

Nämnda förbehåll är anledningen till att emeritilönelagens bestämmelser aktualiserades först genom kungörelsen den 26 november 1914 och då i synnerligen stark begränsning — genom att, såsom förut berörts, endast ett fåtal emeritilöner åt extra ordinarie präster anvisades — och att pensioneringen av ordinarie präster icke kunde taga sin början tidigare än enligt kungörelsen den 8 november 1918, således först sedan man vunnit visshet om att kyrkofonden vunnit sådan styrka att dess årliga inkomster vore tillräckliga att utöver »kyrkofonden eljest åliggande utgifter» bestrida även emeritilönerna.

Förbehållet i fråga måste, så länge det kvarstår, föranleda att, därest det skulle visa sig att kyrkofondens inkomster icke försloge att utöver övriga utgifter bestrida emeritilönerna, återbesättandet av ledigblivna emeritilönerum måste tills vidare inställas.

Hittills har en sådan påföljd av det i omförmälda 3 § omförmälda förbehållet praktiskt taget varit att icke räkna med. Kyrkofonden har — med undantag för ett år, 1921, — varit stadd i oavbruten tillväxt. Denna tillväxt får antagas numera komma att upphöra såsom en följd av 1932 års lagstiftning på området. Hädanefter är möjligheten att kyrkofondens utgifter, om också mera undantagsvis, må komma att överstiga dess inkomster ingalunda utesluten. Beloppet av kyrkofondens utgifter är beroende bland annat av beloppet församlingsavgifter, vilka avgifter inom varje särskilt pastorat icke må överstiga ett belopp motsvarande en uttaxering för skattekrona inom pastoratet av det öretal, som Konungen för året bestämmer och som ej må överstiga tjugu. Balansen mellan kyrkofondens utgifter och inkomster åstadkommes genom den allmänna kyrkoavgiften, vilken ej må överstiga 15 öre för skattekrona. De beräkningar, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts beslut rörande avgifternas fastställande, hava väl givit vid handen, att balans mellan kyrkofondens utgifter och inkomster genom de uträknade be-

loppen skulle uppnås; men i dessa beräkningar ingå ett så stort antal på förhand oberäkneliga faktorer, att det verkliga resultatet kan komma att väsentligt avvika från beräkningarna antingen åt ena eller åt andra hållet.

Med hänsyn till vad de sålunda anmärkt, funno sig ämbetsverken icke kunna tillstyrka antagande av kyrkomötets lagförslag i oförändrat skick. Enligt ämbetsverkens mening vore det nämligen önskvärt, att i samband med den av kyrkomötet föreslagna höjningen av maximibeloppet för emeritilönerna även vidtoges en sådan ändring i emeritilönelagens bestämmelser, att prästerskapets pensionering bleve oberoende av den angivna förutsättningen, att kyrkofondens årliga utgifter och inkomster balansera. Härför föreslogo ämbetsverken, att ur 3 § i lagen finge utgå förbehållet »att kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas». Genom borttagandet därav skulle enligt ämbetsverken utgifterna för prästerskapets pensionering bliva fullt jämställda med kyrkofondens övriga utgifter. Ämbetsverken ansågo dock den föreslagna reformen böra anstå intill dess erfarenhet vunnits, att kyrkofondens utgifter och inkomster kunde — även med föreslagen höjning av emeritilöneanslaget — balanseras genom uttagande av allmän kyrkoavgift inom härför i kyrkofondslagen stadgad ram.

Den sakkunnige har i sin förut omnämnda skrivelse anfört, utom annat, följande:

Vid tiden för ämbetsverkens utlåtande var den allmänna kyrkoavgiften bestämd att uttagas med högsta medgivna belopp, 15 öre för skattekrona. Några säkra erfarenheter hade då ännu icke vunnits beträffande hållbarheten av gjorda beräkningar om jämvikten mellan kyrkofondens utgifter och inkomster enligt de först vid samma tid, år 1933, införda nya finansieringsbestämmelserna. Allteftersom under de påföljande åren bättre hållpunkter för bedömandet härav erhållits, ha kalkylerna, i avseende å vad för år behöver uttagas i allmän kyrkoavgift, erhållit en säkrare grundval. Som bekant uttages för år 1936 blott 11 öre för skattekrona i allmän kyrkoavgift. I propositionen nr 242 till 1936 års riksdag angående ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande m. m. finnes översiktligt redogjort för kyrkofondens förhandenvarande ställning. Därav torde framgå, att — med det skatteunderlag som nu föreligger — en merbelastning av kyrkofonden med det belopp, som av kyrkomötet för här ifrågavarande ändamål föreslagits, icke i och för sig bör kunna föranleda, att för balanseringen av kyrkofondens årliga utgifter och inkomster skulle komma att krävas uttag av allmän kyrkoavgift med belopp utöver det nu bestämda grundbeloppet, 15 öre.

Jag får i detta sammanhang erinra om, att enligt kungörelse nr 510 den 11 september 1936 bestämts, att av allmänna kyrkoavgiftens grundbelopp skall för år 1937 uttagas endast tio öre för skattekrona, och att i de till grund härför liggande beräkningarna kalkylerats med höjda utgifter för kyrkofonden såväl för biskoparnas avlönande en-

ligt nyss omförmälda förslag som i följd av andra nu till kyrkomötet framlagda reformförslag.

Den sakkunnige fortsätter vidare:

Upphävandet av det av ämbetsverken omnämnda särskilda förbehållet i 3 § i emeritilönelagen synes redan med stöd av vad ämbetsverken därom anfört vara till fullo motiverat, helst frågan om utvidgade möjligheter för prästernas pensionering, med hänsyn till kravet å de prästerliga befattningarnas behöriga upprätthållande, framstår som en angelägenhet av den största betydelse för såväl pastoraten och dess medlemmar som kyrkan i dess helhet. Enligt såväl ämbetsverkens som kyrkomötets förslag skulle emellertid Kungl. Maj:ts befogenhet att tilldela emeritilön åt *alla* de präster, som enligt lagens bestämmelser i övrigt vore skyldiga att avgå från tjänsten mot åtnjutande av emeritilön eller eljest vore därtill berättigade, alltfort förbliva såtillvida inskränkt, som Kungl. Maj:t härvid även i fortsättningen skulle vara bunden av en, må vara vidgad, men dock i lagen fixerad kostnadsram. Det vill förefalla, som om starka skäl skulle föreligga att, därest de förevarande bestämmelserna nu ändock skola jämkas i av ämbetsverken föreslaget syfte, steget härvid tages fullt ut, så att den i lagens 3 § genom emeritilöneanslagets maximering kvarstående begränsningen med avseende å prästernas pensionering helt borttages. Både av kyrkomötet och ämbetsverken har, såsom berörts, liksom av 1931 års prästlöneregleringssakkunniga, med styrka framhållits önskvärdheten av att prästernas pensionering kunde i överensstämmelse med härför i lagen stadgade grunder helt och fullt genomföras. Och kyrkomötet synes för sin del år 1932 ha undanskjutit tanken på en sådan ytterligare höjning av maximibeloppet, att hinder därför ej längre skulle föreligga, endast med hänsyn till att kyrkomötet då förmodade, att frågan därom i allt fall inom nära tid skulle i större samband upptagas till prövning. Man lärer emellertid knappast hava att räkna med att frågan om en allmän revision av församlingsprästernas lönebestämmelser kommer att, åtminstone under de närmaste åren, föras fram till någon lösning. 1931 års prästlöneregleringssakkunniga beräknade på sin tid — med utgångspunkt dock från en viss föreslagen mindre förhöjning av emeritilönerna samt med inräknande i emeritilöneanslaget jämväl av dyrtidstilläggen å emeritilönerna — såsom erforderligt för beredande av tillgång till ett för *alla* fall tillräckligt antal emeritilöner ett belopp av högst 1,500,000 kronor. Huruvida denna kostnadssumma kunde tänkas komma att något så när motsvara de avsedda verkliga kostnaderna, är givetvis vanskligt att bedöma, då ju varje förhandsberäkning av dessa kostnader måste bliva synnerligen osäker. I den beräknade kostnadssumman ingingo dyrtidstilläggen med 125,000 kronor och den tilltänkta höjningen av emeritilönerna med 25,000 kronor. Då någon höjning av emeritilönebeloppen icke kommit till stånd samt dyrtidstilläggen alltjämt utgå av särskilt anslag från kyrkofonden, torde man emellertid, utgående från vad nämnda sakkunniga beräknat, kunna räkna med att kostnaden för utdelande av emeritilöner åt församlingspräster i den fulla utsträckning, som lagens bestämmelser om avgång från tjänsten förutsätta, icke skulle behöva för år överstiga 1,350,000 kronor. Ett uttagande av även detta större utgiftsbelopp från kyrkofonden skulle, i enlighet med vad förut

framhållits, svårligen komma att i och för sig påverka storleken av den allmänna kyrkoavgiftens grundbelopp.

Gentemot vad sålunda föreslagits skulle måhända kunna göras gällande, att, då pensioneringen av prästerna därigenom i viss mån utvidgas, i samband därmed borde upptagas frågan om införande för prästerna av avgiftsplikt för pensioneringen, i likhet med vad gäller för, bland andra, de befattningshavare i statens tjänst, som efter avgången från tjänsten komma i åtnjutande av pension enligt civila tjänstepensionsreglementet. Härvid må dock uppmärksammas, att den föreslagna utvidgningen av pensioneringsmöjligheterna icke innebär, att den prästerlige befattningshavaren ernår någon formell rätt till pension. Och vidare kan erinras därom, att införandet för prästerna av en sådan avgiftsplikt förmodligen skulle aktualisera frågan om en samtidig omreglering av dessas löner, vilken ur kostnadssynpunkt för kyrkofonden säkerligen i stort sett skulle komma att uppväga inkomstökningen för fonden genom pensionsavgifterna.

Därest båda de berörda i 3 § i emeritilönelagen stadgade begränsningarna för emeritilönernas gäldande upphävas, finnas emellertid inga bärande skäl för att övrig del av stadgandena i samma paragraf längre bibehålles. Vad däri föreskrives om Kungl. Maj:ts bestämmande av antalet emeritilönerum tjänar nämligen icke, därest begränsningarna i Kungl. Maj:ts befogenhet därutinnan bortfalla, något vidare ändamål, då ju jämlikt 5 § i samma lag det är på Kungl. Maj:t själv det ankommer att utse innehavarna av emeritilön.

Det av den sakkunnige med nu återgivna skrivelse framlagda förslaget går, i överensstämmelse med vad han i ämnet anfört, ut på att bestämmelserna i 3 § i emeritilönelagen helt skola upphöra att gälla.

Kammarkollegiet och statskontoret ha i sitt senare utlåtande av den 24 juli 1936 förklarat sig i allo instämma i vad den sakkunnige sålunda och i övrigt anfört samt tillstyrkt bifall till dennes förslag. Jämväl alla domkapitlen, utom två, samt Stockholms stads konsistorium hava tillstyrkt samma förslag eller förklarat sig icke hava något däremot att erinra. Endast domkapitlen i Växjö och Luleå anmäla en avvikande mening.

Domkapitlet i Luleå finner dock skäl tala för att de i den ifrågavarande paragrafen stadgade begränsningarna med avseende å prästernas pensioner, på sätt den sakkunnige föreslår, helt borttagas. Domkapitlet anser emellertid utredningen rörande de krav, som i så fall komme att ställas på kyrkofonden för prästernas pensionering, så pass otillförlitlig, att försiktigheten bjöde, att man för närvarande stannade vid vad kyrkomötet år 1932 samt kammarkollegiet och statskontoret i sitt utlåtande i frågan år 1933 föreslagit.

Domkapitlet i Växjö anför i frågan i huvudsak följande:

Domkapitlet anser i likhet med kyrkomötet, kammarkollegiet och statskontoret samt kammarrådet Wohlin det vara en angelägenhet av betydelse, att de präster, som enligt emeritilönelagens bestämmelser äro

skyldiga att avgå från sin tjänst med emeritilön eller eljest äro därtill berättigade erhålla sådan lön. Domkapitlet anser emellertid, att detta syfte icke bör uppnås genom borttagande av 3 § emeritilönelagen, utan genom erforderlig ändring av de däri givna bestämmelserna. Kammarkollegiet och statskontoret hava i sitt utlåtande över kyrkomötets skrivelse angående höjningen av det i nämnda paragraf angivna maximibeloppet framhållit önskvärdheten av att i samband med höjningen sådan ändring i paragrafen vidtoges, att prästerskapets pensionering icke bleve inskränkt genom förbehållet, att kyrkofondens övriga utgifter skulle i främsta rummet bestridas. Domkapitlet finner i likhet med ämbetsverken att utgifterna för prästerskapets pensionering böra jämställas med kyrkofondens övriga utgifter, varför domkapitlet vill föreslå, att förbehållet »att kyrkofonden eljest åliggande utgifter skola i främsta rummet bestridas» skall ur lagrummet utgå. Denna ändring av lagrummet lärer vara befogad jämväl med hänsyn därtill, att kyrkofondens omslutnadsram sedan fondens bildande utvidgats i sådan omfattning, att det icke torde vara görligt att när som helst överblicka dess detaljer. I det den 15 oktober 1931 avgivna betänkandet med förslag till prästlönelag hava jämväl de sakkunniga beträffande 3 § emeritilönelagen i förslaget uteslutit nämnda förbehåll.

Vidare hava 1931 års sakkunniga ansett sig kunna till 1,500,000 kronor beräkna det belopp, som skulle erfordras för att tillförsäkra emeritilön åt samtliga därav berättigade prästmän. De hava funnit lämpligt att kyrkofondens sammanlagda årliga utgift för emeritilöner åt prästmän hålles inom gränsen av det sålunda angivna maximibeloppet. Riksdagen år 1936 har i visst sammanhang angående en annan kyrkofonden åvilande utgift — ersättning åt kontrakts- och stiftsadjunkter — använt enahanda sätt att begränsa kyrkofondens ekonomiska ansvarighet till det av erfarenheten styrkta behovet samt föreskrivit maximibelopp, på vilket utgifterna skola stanna. Vad angår emeritilöner åt prästmän så hava de lagstiftande myndigheterna, ända sedan den första tillkomsten av bestämmelserna i detta ärende, ansett att detsamma vore eller kunde bliva av sådan ekonomisk räckvidd, i vad det gäller belastning av kyrkofonden, att det borde behandlas såsom angående i riksstaten upptagna anslag utan beteckning vedertaget är. Domkapitlet finner icke heller att skäl nu föreligga att för en pensionering av prästerskapet i nyss angiven utsträckning avsteg göres från den hittills brukade principen att anvisa visst maximibelopp.

Domkapitlet anser sålunda, att väl det i nämnda paragraf angivna förbehållet, att kyrkofondens övriga utgifter skola i första hand bestridas, bör utgå men fasthåller vid, att det i paragrafen fortfarande bör angivas inom vilken ram utdelning av emeritilöner får ske.

Domkapitlet vill slutligen fästa uppmärksamheten på en omständighet av betydelse, vilken icke synes hava blivit i förebragta förslaget uttryckligen berörd. Undantagsvis inträffar att den av ålderssskäl avgångsberättigade pästmannen besitter full arbetskapacitet samt även att han, på grund av något pågående arbete i tjänsten eller eljest i kyrkan, är behövlig ännu för någon tid framåt. Med nu gällande bestämmelser kan Kungl. Maj:t då medgiva tillstånd att med tillträde till emeritetjänst får anstå. Denna hittills tillämpade princip bör vidmakthållas. Emeritilön bör även framdeles icke tilldelas prästman, beträffande vil-

ken domkapitlet anser det ur kyrklig synpunkt önskvärt, att han ännu någon tid får utöva sin prästerliga gärning i tjänsten, förutsatt givetvis, att icke vederbörande önskar avgå. Något hinder för Kungl. Maj:t att i dylikt fall underlåta att tilldela vederbörande emeritilön torde icke heller enligt emeritilönelagens nu föreslagna revision föreligga, såsom av det följande framgår.

Civila tjänstinnehavare äro pliktiga att vid uppnådd pensionsålder avgå men äro också å andra sidan berättigade till pension. Plikten att avgå är därför också i detta fallet sådan, att särskild bestämmelse finnes, att den myndighet, som äger från tjänsten meddela avsked, i visst fall kan medgiva anstånd med avskedandet, dock icke i något fall längre tid än två år.

Lagen om emeritilön stadgar, att prästman är pliktig att avgå under vissa förutsättningar mot erhållande av emeritilön. Däremot finnes ingen bestämmelse om någon ovillkorlig rätt till sådan lön. Enligt emeritilönelagen är skyldigheten att avgå sammankopplad med erhållande av emeritilön. Då Kungl. Maj:t äger bestämma, huruvida viss prästman må erhålla emeritilön eller icke, har Kungl. Maj:t följaktligen rätt att, då anledning därtill föranleder, låta prästman kvarstå i tjänsten trots uppnådd pensionsålder.

Domkapitlet föreslår fördenskull, att 3 § emeritilönelagen erhåller följande ändrade lydelse: »Med iakttagande därav, att icke något år mera än en miljon femhundratusen kronor må användas till emeritilöner, bestämmer Konungen, huru tillgängliga medel skola, med hänsyn till olika klasser av tjänstinnehavare, uppdelas i lämpligt antal emeritilöner.»

Departementschefen. Statsmakternas tid efter annan fattade beslut om höjning av anslaget till de prästerliga emeritilönerna har syftat till att, såvitt medelsbehovet härför vid ett vart tillfälle kunnat överblickas, säkerställa pensioneringen av landets präster efter de i emeritilönelagen härför fastställda grunderna. Förhållandena, sådana de gestaltat sig under åren efter 1929, då en dylik höjning senast beslutades, giva tydligen vid handen, att anslaget alltjämt är för knappt tillmätt för att här berörda syfte skall kunna i sin fulla utsträckning tillgodoses.

Uppfattningen att kostnaderna för prästerskapets pensionering skola stå tillbaka för andra å kyrkofonden ankommande utgifter, vilken uppfattning väl vid det prästerliga tjänstepensionsväsendets första tillkomst framstått såsom berättigad, kan numera ej upprätthållas. Jag tillstyrker följaktligen i likhet med samtliga i ärendet hörda myndigheter ett upphävande av den i 3 § emeritilönelagen från ett tidigare rättsläge kvarstående bestämmelsen, vari berörda uppfattning fått sitt uttryck.

Det allmännas liksom ock den enskilde befattningshavarens intresse av att prästernas pensionering må kunna för alla fall genomföras i den utsträckning, som i emeritilönelagen förutsättes, ligger i öppen dag och är under frågans behandling kraftigt understruket. Men detta mål kan icke med säkerhet uppnås, om man nu åter inskränker sig till att höja det för emeritilönerna i lagen angivna maximianslaget med ett belopp, som antages svara

emot det just för dagen beräkneliga behovet av ytterligare antal emeritilöner. Därmed är man blott inne på samma väg, som hittills varit med föga framgång beträdd, och risk föreligger ånyo, att anslaget snart nog skall visa sig ändock vara för lågt tilltaget och åter behöva höjas. Skulle däremot beräkningarna i fråga om anslagsbehovet redan nu kunna göras så tillförlitliga, att därvid uppskattat kostnadsbelopp komme att för alla fall förslå, lärer en fixering i lagen av detta belopp framstå såsom skäligen ändamålslös.

Till stöd för sin mening, att ifrågavarande anslag alltfort borde i lag fixeras, har domkapitlet i Växjö andragit det förhållandet, att anslaget för stifts- och kontraktsadjunkternas avlönande är på angivet sätt i kyrkofondslagen till beloppet maximerat. Jämförelsen synes mig icke hållbar. Maximeringen av anslaget för sistberörda utgifter avser åstadkommande av viss, skälig befunnen begränsning av Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna om tillsättande av här ifrågavarande slag av präster och tjänar härvid såsom garanti vid en behovsprövning, för vilken eljest i det väsentliga saknas objektiva hållpunkter. Då åter i emeritilönelagen finnas fast reglerade de objektiva förutsättningar, varunder tilldelandet av emeritilöner må äga rum, kan en maximering av anslag för dessa löner icke få någon motsvarande betydelse.

Jag ansluter mig på grund av det anförda till det av den sakkunnige framställda, av såväl kammarkollegiet och statskontoret som flertalet domkapitel understödda förslaget, att även övriga bestämmelser i 3 § emeritilönelagen nu upphävas.

Föredragande departementschefen uppläser härefter förslag till lag om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster samt hemställer,

att Kungl. Maj:t måtte inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner berörda lagförslag.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att skrivelse i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till kyrkomötet.

Ur protokollet:
Nils Lorichs.

Bilaga
till prot. över eckl.-
ärenden den 9/10 1936.
(åberopad sid. 13)

Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet, nr 8, med förslag till lag om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritilöner för präster; given Stockholms slott den 9 oktober 1936.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner härvid fogade förslag till lag om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster[1].

GUSTAF.

Arthur Engberg.

---

[1] Detta förslag, vilket är likalydande med det i kyrkomötets skrivelse (Bil. A till prot. över eckl.-ärenden den 22/1 1937) intagna författningsförslaget, har här uteslutits.

Bil. A
till prot. över eckl.-
ärenden den 9/10 1936.
(åberopad sid. 6)

Sammanställning
över antalet av domkapitlen föreslagna och av Kungl. Maj:t utsedda emeriti under åren 1933—1936.

	Uppsala		Linköping		Skara		Strängnäs		Västerås		Växjö		Lund		Göteborg		Karlstad		Härnösand		Luleå		Visby		Stockholm	
	Dk	K. M:t	Dk	K. M:t	Dk	K. M:t	Dk	K. M:t	Dk	K. M:t	Dk	K. M:t	Dk	K. M:t	Dk	K. M:t	Dk	K. M:t	Dk	K. M:t	Dk	K. M:t	Dk	K. M:t	Dk	K. M:t
1933 . .	8	6	5	4	2	2	2	2	1	1	3	2	6	5	1	1	5	4	3	3	4	4	2	1	—	—
1934 . .	7	4	3	3	4	2	2	2	2	2	6	5	1	1	2	2	2	1	7	5	3	2	1	1	—	—
1935 . .	5	3	5	3	1	—	5	2	2	—	3	3	6	4	2	2	—	—	4	3	—	—	1	—	1	1
1936 . .	3	2	4	2	4	2	6	2	6	4	4	2	8	5	7	4	5	2	2	1	2	1	2	—	1	—
Summa	23	15	17	12	11	6	15	8	11	7	16	12	21	15	12	9	12	7	16	12	9	7	6	2	2	1

Bil. B
till prot. över eckl.-
ärenden den 9/10 1936.
(åberopad sid. 6)

Under år 1936 tilldelade Kungl. Maj:t emeritilön fr. o. m. den 1 april 1937 åt 27 av 54 föreslagna prästmän. Av de 27, som ej erhöllo emeritilön, voro endast 5, enligt emeritilönelagens bestämmelser, då skyldiga att avgå från tjänsten. De prästmän, som sålunda ej erhöllo emeritilön, fördelade sig på de olika stiften sålunda:

Stift	Avgångs-skyldiga	Frivilligt anmälda
Uppsala	—	1
Linköping	1	1
Skara	—	2
Strängnäs	—	4
Västerås	—	2
Växjö	1	1
Lund	1	2
Göteborg	—	3
Karlstad	1	2
Härnösand	—	1
Luleå	—	1
Visby	1	1
Stockholm	—	1
Summa	5	22

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 januari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER LEVINSON, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

T. f. departementschefen, statsrådet Quensel anför:

Genom en den 9 oktober 1936 dagtecknad skrivelse, nr 8, begärde Kungl. Maj:t kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkände vid skrivelsen fogat förslag till lag om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritilöner för präster. Detta förslag har av kyrkomötet godkänts, vilket kyrkomötet till Kungl. Maj:t anmält i skrivelse den 10 november 1936, nr 18. Kyrkomötets åberopade skrivelse torde få såsom bilaga fogas till detta protokoll (Bil. A).

Föredraganden hemställer härefter, att det av kyrkomötet godkända lagförslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

C. A. Charpentier.

Bilaga A
till prot. över eckl.-
ärenden den 22/1 1937.
(åberopad sid. 17)

Kyrkomötets underdåniga skrivelse, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster.

(Kyrkolagsutskottets betänkande nr 20.)

Till Konungen.

I skrivelse till kyrkomötet den 9 oktober 1936, nr 8, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av ett skrivelsen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, förklarat sig vilja inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkände ett vid skrivelsen fogat förslag till lag om upphävande av 3 § lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster.

Lagförslaget är av följande lydelse:

Förslag

till

Lag

om upphävande av 3 §[1] lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritilöner för präster.

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 9 december 1910 om emeritilöner för präster skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Kyrkomötet får i underdånighet anmäla, att kyrkomötet godkänt ifrågavarande, av Eders Kungl. Maj:t framlagda lagförslag i oförändrat skick.

Stockholm den 10 november 1936.

Underdånigst
ERLING EIDEM.

G. H. Berggren.

---

[1] Senaste lydelse 1929: 385.

Stockholm 1937, Ivar Hæggströms Boktryckeri A. B.
370243